

Yunanistan-Ermenistan ittifakı canlanıyor mu?

Türkiye'nin "komşularla sıfır sorun" politikasını geliştirme yönündeki çabaları devam ederken bir anda Ermenistan Devlet Başkanı Serj Sarkisyan'ın Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ne ve Yunanistan'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında yapılan açıklamalar ortamı gerdi.

Şerj Sarkisyan ile Yunanistan Cumhurbaşkanı Karolos Papulias arasında Atina'da gerçekleştirilen görüşme sonrasında Türkiye'ye yönelik sert mesajlar geldi ve Yunanistan-Ermenistan ittifakının canlandırılmasına ilişkin önemli adımlar atıldı.

Yunanistan Cumhurbaşkanı Papulias, Türkiye'nin bir yandan Avrupa Birliği'ne üye olmak istemesine rağmen diğer yandan komşu Ermenistan ile arasındaki sınırları kapatmasını kabul edilemeyecek bir durum olarak nitelendirdi. Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin geliştirilmeğe çalışıldığı bir dönemde Papulias Türkiye'ye yönelik sert ifadeler kullandı. Papulias "Ermeni ve Yunan halklarının tarihi bağlara sahip olduğundan" söz ederken, "1915 soykırımı ile Pontus soykırımı aynı barbarlar tarafından yapılmış" şeklinde sert ifadeler kullanmaktan geri durmadı. Sarkisyan ise, Türkiye'yi hem "zor bir komşu" olmakla, hem de "güçlü konumu nedeniyle her şeyi hemen talep etmekle" suçladı. Sarkisyan Türkiye'nin sözde soykırımı kabul etmesinin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin en önemli şartlarından biri olarak belirlenmesi gerektiğini talep etti.

Sarkisyan Atina'dan önce gittiği Kıbrıs'ta, Larnaka'daki sözde soykırım anıtını da ziyaret etmişti. Serj Sarkisyan'ın Kıbrıs ziyaret kapsamında, Kıbrıs Rum yönetimi ile Ermenistan arasında siyasi, turizm, sağlık alanlarında işbirliği anlaşması, ayrıca en önemli belge olarak Serj Sarkisyan ve Dimitris Hristofyas arasında "iki ülke arasındaki ikili ilişkilerle ilişkin ortak deklarasyon" imzalanmıştı.

Sarkisyan Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da yaptığı açıklamalarda Karabağ sorununa ve Azerbaycan'a yönelik suçlamaları da ihmal etmedi. Azerbaycan'ın tarihi bölgesi olan Karabağ üzerinde hiçbir hakka ("ne siyasal, dne de ahlaki") sahip olmadığını iddia etti. Ayrıca, bu ziyaret sırasında Kıbrıs ve Karabağ sorununa ilişkin tarafların birbirlerinin tutumlarını tam destekledikleri ifade edildi.

Ziyaret sırasında Yunanistan ile Ermenistan arasında askeri, eğitim, bilim ve kültür alanlarında işbirliği anlaşmaları imzalandı. 2012 yılında Yunanistan'da "Ermenistan kültür günleri", 2013 yılında ise Ermenistan'da "Yunanistan kültür günleri" gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı. Taraflar arasında imzalanan askeri işbirliğinin ayrıntıları belli olmasa da Ermeni basının ziyaretle ilgili haberlerde bu konuyu özellikle vurgulaması dikkat çekiyor. Bu arada Aralık 2010 sonlarında Ermenistan'ın Yunanistan'daki büyükelçisinin girişimiyle Yunanistan ulusal tarihsel müzesi salonunda Ermenistan'ın bu ülkedeki askeri ataşesi, Albay Samvel Ramazyan tarafından hazırlanan "Ermeni-Yunan askeri ilişkilerinin ve işbirliğinin tarihi" isimli kitabın tanıtımı için özel toplantı yapıldığını da hatırlatmakta yarar var. Ermenistan bölgedeki dengelerin değişmesi nedeniyle dış politikada askeri ittifaklarına vurgu yapmaya özen gösterir hale geldi.

Ermenistan Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde Azerbaycan topraklarını işgal ederken Rusya'nın ciddi askeri desteğini almıştı. Aynı zamanda kendi ulusal ordusunu oluşturmaya da Azerbaycan'a oranla daha erken başlamıştı. Sonraki dönemde Azerbaycan doğal kaynaklarından ve jeopolitik konumundan yararlanarak Ermenistan'a üstünlük sağlamaya ve bu arada ordusunu güçlendirmeğe çalışırken Ermenistan yine önemli ölçüde Rusya'dan askeri destek almaya devam etmişti. Fakat bu arada Yunanistan ile ilişkilerin geliştirilmesine ve özellikle askeri alanda işbirliğine de önem verilmeğe başlandı. Hatta 3 Ekim 2003'te Ermenistan ve Yunanistan, "Ermeni askerlerin

Kosova'daki Yunan barış gücünde görev almaları" konusunda bir anlaşma da imzaladılar. Ermenistan Parlamentosu'nun 13 Aralık 2003'te onayladığı anlaşmaya göre, 30 civarında Ermeni asker, Ocak 2004'ten itibaren Kosova'ya gitti. Bunun dışında çok sayıda Ermeni subay Yunanistan'da askeri akademide ve askeri tıp fakültesinde eğitime başladı. Dikkat edilirse bu süreç yaklaşık olarak Türkiye-Azerbaycan askeri ilişkilerinin belirli niteliklerine paralellik arz etmektedir.

Son gelişmeyle birlikte Ermenistan 1990'larda ve 2000'li yılların başında çok gündemde olan bir çizgiyi ve bu arada Yunanistan ile askeri ittifakını canlandırmaya çalışmaktadır. Hatırlanacağı üzere 1990'larda ve 2000'li yılların başında bölgeye ilişkin olarak Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan ve bunun karşısında Rusya-Ermenistan-İran, Rusya-Ermenistan-Yunanistan, bazen de Ermenistan-Yunanistan-İran-Suriye ortaklıklarından bahsedilmekteydi. 2000'li yıllarda yaşanan bazı gelişmeler, özellikle son yıllarda yaşananlar bu ortaklığı önemli ölçüde ortadan kaldırdı. Bazı eleştirilecek yönlerine rağmen Türk dış politikasının bazı başarıları ve Azerbaycan'ın enerji ağırlıklı dış politikası önemli sonuçlar doğurdu. Rusya eskisi gibi bu çizginin tek başına tarafı değil. Rusya'nın Türkiye ile nükleer enerji dahil çeşitli alanlarda imzaladığı anlaşmalar, Rusya-Azerbaycan ilişkilerinin çizgisinin önemli ölçüde değişmiş olması, Karabağ sorunu konusunda Rusya'nın tutumunun değişmesi ihtimalinden bahsedilmesi (sadece Azerbaycan'da değil Rusya'da ve Ermenistan'da da yüksek sesle dile getirilmesi) bunun önemli göstergeleridir. Her ne kadar stratejik temelleri çok kuvvetli değilse de Suriye ve İran da Türkiye ile daha yakın ilişkilere sahip.

Yunanistan bile diğer etkenler bir kenara kalsa bile çok önem verdiği enerji projeleri nedeniyle Azerbaycan ile ilişkilerinde dengeyi gözetmek zorundadır. Bu hususu dikkate almayıp Yunanistan'ın Ermenistan ile ciddi ittifak oluşturmaya karar verdiğini düşünecek olursak bile bu ittifakın Türkiye-Azerbaycan ilişkileri karşısında rakip olma potansiyeli tek başına zayıftır. Zira Türkiye Yunanistan'dan, Azerbaycan ise Ermenistan'dan daha kuvvetli ve son yıllardan hem Azerbaycan hem de Türkiye Yunanistan ve Ermenistan'a oranla çok ciddi atılımlar gerçekleştirdiler. Öngörülebilir gelecekte de daha yüksek potansiyelleri nedeniyle farkı daha da açacakları tahmin edilmektedir.

Yunanistan-Ermenistan ittifakını kuvvetlendirebilecek en önemli bölgesel etken Rusya'dır. Rusya bu ülkelerle yaptıkları işbirlikleri ile dengeyi hala muhafaza ediyor. Ermenistan ile geçen sene imzaladığı askeri anlaşmalar ve önemli konularda desteğini sürdürmesi de bunun önemli göstergelerinden. Ama yukarıda ifade edilen Türkiye ve Azerbaycan ile ilişkilerindeki önemli değişimler üçlü ittifak ihtimalini zayıflatıyor.

Buna karşın Ermenistan'ın ve Yunanistan'ın AB ve ABD'deki lobicilik faaliyetleri Türkiye ve Azerbaycan aleyhinde önemli etken olma özelliğini korumaktadır. Lobicilik faaliyetleri ile Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde, Azerbaycan'ın yer aldığı uluslararası projelerde, sözde soykırımın kabul ettirilmesi faaliyetleri vesilesiyle, Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgali sorununun (Karabağ sorununun) çözümü sürecine ilişkin olarak ciddi sıkıntılar çıkarılmaya çalışılacaktır. Konjektürel gelişmelerin 1990'lardaki çizgilerin gündeme gelmesini sağlama ihtimali de az da olsa mevcut. Ama tekrar vurgulamış olalım, Yunanistan-Ermenistan yakınlaşması nedeniyle Türkiye ve Azerbaycan'a muhtemelen yakın vadede asıl sıkıntılar AB ve ABD'deki lobicilik faaliyetlerinden çıkarılmaya çalışılacaktır.

Araz ASLANLI

Kafkasya Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (QAFSAM) Başkanı, Hazar Üniversitesi öğretim görevlisi

